

Boško I. Bojović, RAGUSE (DUBROVNIK) ET L'EMPIRE OTTOMAN (1430-1520), Les actes imperiaux ottomans en vieux-serbe de Murad II a Selim I, Association Pierre Belon, Paris 1999, стр. 414

У оквиру серије публикација грађе посвећене византијском, неохеленском и балканском простору, коју је под руководством познатих француских византолога и балканолога Елене Антониадис-Бибику, Андре Гијуа и Паола Одорикоа, покренула фондација Пјер Белон, 1999. године у Паризу објављена је књига Бошка И. Бојовића *Дубровник и Османско царство (1430-1520), Османска царска акција на старосрпском језику од Мурада II до Селима I*.

Бошко И. Бојовић, сарадник Балканолошког института САНУ, борави већ дуже времена у Паризу као гостујући професор. Књига која је пред нама настала је као резултат његовог настојања и труда да ширем слоју страних научника омогући коришћење докумената, писаних на старосрпском језику и ћириличним писмом, који су, иако добро познати ужем кругу специјалиста који се баве историјом српског народа у 15. и 16. веку, били потпуно недоступни оним светским историчарима који тај језик не познају. Ради се наиме о 129 докумената, објављених превасходно у следећим збиркама грађе: С. Truhelka, *Tursko-slovenski spomenici dubrovačke arhive*, Glasnik ZMBH XXIII, Sarajevo 1911; Љ. Стојановић, *Сјаре српске новеље и писма I*, 1-2, Београд-Сремски Карловци 1929-1934;

Љ. Стојановић, *Сјаре српски записи и написи*, I-VI, Београд 1902-1927; F. Miklosich, *Monumenta Serbica Spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*, Vienne, 1858, као и о мањем броју докумената које су објавили Б. Недељковић, Г. Елезовић, П. Карано-Твртковић, К. Ковач и А. Вучетић.

Настала у периоду 1430-1520. године, ова документа осликавају период када су оновремене светске силе: Османско царство, Угарска, Венеција своју пуну пажњу посветиле централним деловима Балканског полуострва, што је свакако довело до сукоба интереса међу њима. Управо 129 докумената објављених у књизи Б. Бојовића, упућених Дубровачкој републици од стране османских владара; одраз су те борбе за превласт у овом делу Европе. Османлије су се у том периоду, поред мача, користиле и дипломатијом да би у оквиру свог Царства обухватиле територије некадашњег моћног Душановог царства. Претећи или обећавајући, они су заузимали једну по једну област. Веома често, посредничку улогу међу светским силама оног времена играла је Дубровачка република. Преко њене територије прешао је велики број амбасадора и гласоноша, у том граду су се размењивала тајна обавештења упућена, зависно од случаја, Угарској, Венецији, или Порту.

Стога, ови документи представљају веома важно сведочанство историје Балкана у другој половини 15. и првој половини 16. века. Имајући у виду да су све српске земље, најкасније током друге половине 15. века, већ постале део Османског царства, а да је експлоатација рудног богатства Србије и Босне била веома значајна и важан економски фактор у оквирима Царства, Порта је сматрала потребним да уведе *словенску канцеларију*, из које су потицали документи који су се односили на велики део Балкана. Дакле, и Порта и Дубровник имали су у том периоду канцеларију која је радила на старосрпском језику, чији је циљ био да се обезбеди дипломатска и трговачка кореспонденција са великим делом југоисточне Европе.

Иако би на први поглед можда могао да се стекне утисак да ова књига представља само збирку преведених, мада веома значајних докумената са старосрпског на француски језик, она то ипак није. Пре свега стога јер је пре превода докумената аутор збирку обогатио драгоценом увидном студијом (стр. 9-135) посвећеном проблемима међусобних односа Дубровника, Османског царства и дубровачке трговине на Балканском полуострву. Овом студијом обухваћена су следећа питања: османска освајања и њихово запоседање територија у дубровачком залеђу током владавине Мурата II и Мехмеда II; пад Српске деспотовине и признавање османског суверенитета; спор између Стефана Вукчића Косаче и Дубровчана око одређених поседа; владавина Бајезита II и ширење дубровачке трговине у Турској; Дубровник и Османлије током владавине Селима I; ширење дубровачке трговине у трансформацији балканско-левантских тржишта; привилегије Дубровчана у Османском царству.

Затим следи одељак под насловом *Форме и садржаји* (стр. 135-181), у коме су најпре дата најопштија обавештења и смернице везане за докумен-

та која су издавали османски султани у периоду 1430-1520. године на старосрпском језику, затим је описан Архив у Дубровнику и наглашен значај његових пребогатих фондова за историју читаве југоисточне Европе, да би затим били појашњени језик администрације и дубровачке канцеларије. Наредна потпоглавља посвећена су османским документима у Државном архиву у Дубровнику, Словенској канцеларији при Порти, језику и писму докумената, као и њиховом садржају. За ширу научну публику, којој је ова збирка и намењена, свакако ће драгоцена бити и објашњења о структури одабраних докумената: иницијалном ословљавању, инвокацији, тугри, титулатури, обраћању и начину ословљавања, експозицији, диспозитиву, као и завршним одредбама, те на крају и датирању докумената и месту где су писана.

Сама документа (стр. 181-373) подељена су у IV групе: фермани Мурата II (1421-1521), Мехмеда II (1451-1481), Бајезита II (1481-1512) и Селима I (1512-1520).

Збирка је опремљена речником непознатих појмова, регистром личних имена и географских појмова, као и факсимилима 3 документа.

Посебну вредност књиге представља богата библиографија која обухвата више од 500 јединица и која заиста упућује на готово сва дела написана о међусобном односу Дубровника и Османског царства, па и шире, на она дела која се односе на историју југоисточне Европе у другој половини 15. и првој половини 16. века.

Чини се да после свега наведеног не треба посебно истицати значај ове књиге, превасходно за светску историографију. Сигурно је да ће они научници који се заинтересују за садржај докумената објављених у књизи Бошка Бојовића моћи правилније да сагледају први век османске владавине у српским земљама. Међутим, само њено објављивање и интересовање које је изазвала не само у француским науч-

ним круговима већ и шире, показатељ је колико је за сваку националну историографију важно објављивање дела на страним језицима. Свакако да би покретање барем једног часописа на

енглеском или француском језику, у коме би била објављивана најважнија достигнућа југословенске историографије, био важан корак у правцу веће афирмације наше науке у свету.

Мр Ема МИЉКОВИЋ БОЈАНИЋ